

Хоча представники адміністрації Дональда Трампа називали ймовірних наркаторговців «Аль-Каїдою нашої півкулі», я вважаю, що таке порівняння не має юридичного підґрунтя, а, навпаки – має здебільшого політичний характер. Отже, поділяю позицію багатьох міжнародних правників [5], які переконливо стверджують, що кампанія «військових ударів» є незаконною і навіть злочинною за своїм змістом.

Список використаних джерел

1. Kavi A., Mills D. Trump Caribbean strikes raise questions over U.S. military targeting of drug-smuggling vessels. *The New York Times*. October 5, 2025. URL: <https://www.nytimes.com/2025/10/05/us/politics/trump-caribbean-strikes-drugs-kindness.html>.
2. United Nations. (1982, December 10). *United Nations Convention on the Law of the Sea* (1833 U.N.T.S. 397), Art. 108(1). URL: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf.
3. U.S. Department of the Treasury. (2024, July 11). *Treasury sanctions Tren de Aragua as a transnational criminal organization* [Press release]. URL: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy2459>.
4. United States Code. (n.d.). *18 U.S.C. § 2331 – Definitions*. Legal Information Institute. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2331>.
5. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2025, September 16). *US war on “narco-terrorists” violates the right to life, warn UN experts after deadly vessel strike* [Press release]. Режим доступу: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/09/us-war-narco-terrorists-violates-right-life-warn-un-experts-after-deadly>.

Карпенко Микола Іванович,

головний науковий співробітник Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»,

доктор юридичних наук, доцент;

Ферьєва Наталія Петрівна,

доцент кафедри кримінального права

та кримінології навчально-наукового

інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ,

доктор філософії в галузі права

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІЙСЬКОВІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВOPOPУШЕННЯ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ПОДАЛЬШОГО АНАЛІЗУ І ВРЕГУЛЮВАННЯ

Проблематиці кримінальної відповідальності за військові злочини (нині військові кримінальні правопорушення – прим. авт.),

передбачені розділом XIX Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК), за часів незалежності України на рівні дисертаційних досліджень приділяли увагу такі науковці, як: В.П. Бодаєвський (ст. 410 КК, 2010 р.), М.І. Карпенко (ст. 406 КК, 2010 р.), Т.Ю. Касько (ст. 407–409 КК, 2015 р.), Р.Д. Кіт (ст. 410 КК, 2024 р.), Є.С. Ковалевська (ст. 411–412 КК, 2014 р.), Ю.Б. Курилюк (ст. 419 КК, 2014 р.), В.В. Кухар (ст. 422 КК, 2007 р.), Б.Д. Леонов (ст. 426 КК, 2004 р.), А.Р. Мухамеджанова (ст. 433 КК, 2017 р.), А.М. Ониськів (ст. 407–409 КК, вчинені в умовах особливого періоду або в бойовій обстановці, 2017 р.), В.О. Поповичук (ст. 435 КК, 2018 р.), М.М. Сенько (ст. 407 КК, 2005 р.), М.С. Туркот (ст. 423 КК, 2007 р.), Н.П. Ферьева (ст. 405 КК, 2023 р.), М.І. Хавронюк (ст. 424 КК, 1998 р.), Ю.В. Шапошніков (ст. 402 КК, 2021 р.).

Серед інших комплексних досліджень військових кримінальних правопорушень зазначаємо дисертації:

В.О. Бугаєва «Військові злочини і покарання» (2002 р.), який на підставі 10-ти літнього періоду наявного законодавства у військовій сфері України запропонував визначити спеціальний суб'єкт військового злочину, вдосконалити кваліфікацію окремих військових злочинів, вчинених особами, які стали непридатними до військової служби чи були неправомірно призвані, окремі питання щодо виконання арешту щодо різних категорій засуджених військовослужбовців;

Д.Ю. Купар «Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини проти порядку несення військової служби» (2018 р.), яка на основі всебічного комплексного аналізу наукової літератури, емпіричних матеріалів та вивчення міжнародної і зарубіжної практики здійснення звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення військового злочину проаналізувала стан наукової розробки цієї проблематики, генезу формування аналізованого явища, визначила правову природу заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України, виявила їх види, запропонувала авторське визначення поняття, а також встановила підстави, суб'єкти та порядок застосування поряд зі звільненням від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК України;

О.Р. Полегенько «Суб'єкт військових злочинів» (2019 р.), якою досліджено теоретичні питання щодо поняття військового злочину та суб'єкта військового злочину в сучасному кримінальному законодавстві України, загальні та спеціальні ознаки суб'єктів військових злочинів, особливості здійснення пробації у відношенні останніх та особливості регламентації їх положення в законодавстві країн Європейського Союзу;

Т.Б. Ніколаєнко «Теоретико-правові засади призначення та виконання спеціальних покарань щодо військовослужбовців» (2019 р.), яка досліджувала кримінально-виконавчі аспекти призначення та виконання спеціальних покарань, що застосовуються до

військовослужбовців, їх систему, правове регулювання та напрями удосконалення;

С.О. Харитонова «Військові злочини: поняття, система та проблеми кваліфікації» (2019 р.), який розглядав відправні методологічні підходи в дослідженні проблем кримінальної відповідальності за військові злочини; поняття таких термінів, як «військовий злочин», «склад військового злочину»; питання системного підходу у дослідженні військових злочинів, їх кваліфікацію та застосування покарання у разі їх вчинення;

М.І. Карпенка «Теоретико-методологічне дослідження злочинів проти встановленого порядку несення військової служби за Кримінальним кодексом України» (2020 р.), який за результатами проведеного дослідження обґрунтував пропозиції, спрямовані на нове вирішення законодавчих, теоретичних і практичних проблем кримінально – правової охорони військового правопорядку, як об'єкта кримінально – правової охорони у військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, для зміцнення їх боєздатності і боєготовності на належному рівні з метою забезпечення ефективної оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. З цією метою була запропонована система військових кримінальних правопорушень, яка ґрунтується на авторській концепції і сучасному праворозумінні потенційних заходів протидії злочинним посяганням та їх наслідкам, створенні теоретичної моделі майбутньої системи кримінальних правопорушень у військовій сфері. Здійснене дослідження дозволило сформулювати висновки і пропозиції, які у сукупності утворюють нову систему кримінально – правової охорони воєнної безпеки України і спрямовані на досягнення поставленої мети.

Запропоновано передбачити розділ XIX Особливої частини КК України у новій редакції, змінивши йому не лише назву на «Кримінальні правопорушення проти воєнної безпеки України», але і зміст, розмістивши його на початку Особливої частини нової редакції КК України (нового КК України) після розділів «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» і «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України».

У коментарях, навчальних посібниках, монографіях, наукових статтях проблеми кримінальної відповідальності за військові злочини також висвітлювались М.Б. Головком, С.І. Дячуком, В.О. Навроцьким, М.І. Пановим, О.М. Сарнавським та іншими вченими. Разом з тим питання родового об'єкта військових кримінальних правопорушень в аспекті правопорушень, спрямованих проти воєнної безпеки України, під час дії особливої періоду і особливо воєнного стану досліджувались недостатньо і потребують подальшого аналізу та врегулювання.

Залишаються нереалізованими пропозиції по удосконаленню змісту диспозицій ст. 402, 403, 404, 405, 412, 425–426-1, 427, 429, 430,

432 КК новими положеннями щодо ознак об'єктивної сторони складу військових злочинів, передбачених зазначеними статтями, зокрема:

передбачити кримінальну відповідальність за невиконання наказу або розпорядження командира, а також інші невиконання розпорядження, або спричинення у результаті непокори матеріальної шкоди інтересам військової служби (ст. 402);

невиконання розпорядження командира / начальника з необережності, що спрямовано проти інтересів військової служби (ст. 403 КК);

змінити назву статті 404 КК України та диспозиції ч. 1 та ч. 5 цієї статті шляхом додавання слова “командир”, як такого, що має відмінне значення у визначенні військового керівництва;

внесення зміни до назви статті 405 КК України в частині додавання слова «командир» та диспозицій частини 1 та 2 цієї статті в частині додавання слова «командир». Також пропонуються зміни до диспозиції ч. 3 та ч. 4 статті 405 КК України, а саме додаються особливо кваліфікуючі ознаки «що спричинили тяжкі наслідки» та «із застосуванням бойових припасів» відповідно. Одночасно пропонується збільшити нижню межу санкції частини 4 статті 405 КК України з п'яти до шести років позбавлення волі;

визначити розміри матеріальної шкоди, завданої у великих розмірах у результаті необережного знищення або пошкодження військового майна (ст. 412 КК);

зазначити, що військовими службовими особами є і командири всіх рівнів, які, як і начальники, здійснюють функції представників влади;

привести у відповідність до ст. 364 КК розміри істотної шкоди і тяжких наслідків для військових злочинів, передбачених ст. 425–426-1 КК;

встановити кримінальну відповідальність за вчинення військових злочинів, передбачених ст. 427, 429, 430, 432 КК, з кваліфікуючими ознаками;

перевести у розряд кримінальних проступків військові адміністративні правопорушення, передбачені ст. 172-10–172-19 Кодексу України про адміністративні правопорушення, посиливши на ряду з іншими видами кримінального покарання, відповідальність за їх вчинення від одного до шести місяців арешту на гауптвахті.

Авторами звертається увага і на інші пропозиції, що запропоновані науковцями, які зазначені вище по тексту.

Висновок: аналіз положень розділу XIX Особливої частини КК України свідчить про необхідність подальшого удосконалення законодавства про кримінальну відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби, що потребує об'єднання зусиль науковців, практиків, органів державної влади для їх невідкладного вирішення.